

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ФАРҒОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995 йилдан нашр этилади
Йилда 6 марта чиқади

4-2019

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Х.Жўраев	
“Туркистон тўплами” – Россия империясининг Туркистонга аҳолини кўчириш сиёсати тарихини ўрганишда муҳим манба	97
Ш.А.Раҳимов	
Ўзбекистонда ёшларга оид давлат сиёсати: миллий тажриба ва халқаро ташаббусларнинг объектив зарурияти	101
	ФАЛСАФА, СИЁСАТ
Қ.Назаров, Д.Норматова	
Ўзбек фалсафасининг янгиланиш зарурати масаласига доир	106
Н.О.Сафарова, И.М.Арзиматова	
Форобий ва беруний ижодида ҳамжиҳатлик ва бағрикенглик ғоялари	109
С.Чориев, Б.Иминов	
Ғарбни таназзулга ботирган ғоя	113
Г.Ж.Туленова, А.А.Мадаминов	
Сиёсий партиялар ва жамиятни демократиялаш	119
Х.О.Шайхова С.С.Хошимов	
Бугунги дунё ва унинг одамлари	122
	АДАБИЁТШУНОСЛИК
А.Ҳамдамов	
Абдулла Орипов шеърларида миллий ҳис-туйғулар талқини	127
Н.Султонова	
Ўзбек адабиётида модификация	130
Қ.В.Юлчиев	
Учликда макон ва вақт категорияси	134
	ТИЛШУНОСЛИК
З. Алимова	
Ўзбек тилига форс-тожик тилларидан ўзлашган сўзларда маъно ва товуш ўзгариши ҳодисаси	138
И.Расулов	
Рус ва ўзбек фразеологизмларининг семантик структураси	143
Г.Умаржонова	
Замонавий немис ва ўзбек тилларида “hand” – “қўл” фразеологик бирликлар функционал мазмунининг тадқиқи масаласи	148
	ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ
Р.Джалилова	
Академик қаламтасвир тарихини ўқитишнинг методологик асослари	152
М.Каримова, Ш.Арипов	
Талабалар ўқув фаоллигини оширишнинг назарий асослари	155
И.Қирғизов, А.Нурмуҳаммаджонов	
Музыка маданияти дарсларида ўқувчиларнинг музыка тинглаш компетенциясини шакллантириш тажрибасидан	158
	ИЛМИЙ АХБОРОТ
С.ЭВАТОВ	
Тасаввуф таълимотида ваҳдат ул-вужуд назарияси	162
М.Маматов, О.Азимбеков	
Ўзбекистонда сўфейликнинг ҳозирги ҳолати	165
Ф.Дадабаева	
А. Қодирийнинг “ ўткан кунлар” асаридаги ҳаракат тасвирининг олмонча ва русча таржималардаги талқини	167
Х.Убайдуллаев	
Лингвокультурология тарихини ўрганиш хусусида	169
С.Ҳакимжонова	
Ўзбек тилида ҳолат равишларининг услубий хусусиятлари	171
Б.Алимов	
Миллий аудиовизуал тармоқларнинг мамлакат имижини ривожлантиришдаги аҳамияти	174
	БИБЛИОГРАФИЯ
Библиография	179

ТАРИХ

УДК: ТАРИХ

“Туркистон тўплами” – Россия империясининг Туркистонга аҳолини кўчириш сиёсати тарихини ўрганишда муҳим манба

“Turkistan collection” is an important resource in studying the history of the Russian Empire’s settlement policy of population to Turkistan

Коллекция «Туркестан» - важный ресурс для изучения истории политики Российской империи по расширению прав и возможностей населения.

Жўраев Хусниддин

Аннотация

Ушбу мақолада Россия империяси аҳолисининг Туркистон минтақасига кўчирилиши жараёнларини ўрганишда “Туркистон тўплами”нинг манбавий аҳамияти тадқиқ этилган.

Аннотация

В данной статье анализируется источниковедческое значение «Туркестанского сборника» в отношении переселенческих процессов в Туркестанском крае.

Annotation

This article analyzes the source significance of the “Turkistan collection” in the study of the migration processes into the Turkistan region of Russian empire.

Таянч сўз ва иборалар: кўчириш, “Туркистон тўплами”, манба, аграр масала, славян аҳоли, немис-меннонитлари, вилоят, губерния, рус қишлоғи, посёлок, кўчириш марказлари, амалдор, колонизация, пахта, галла, чорвачилик.

Ключевые слова и выражения: переселение, “Туркестанский сборник”, источник, сельскохозяйственная проблема, славяне, немцы-меннониты, область, губерния, русские деревни, посёлок, переселенческие центры, колонизация, хлопок, хлопчатник, земледелие.

Keywords and expressions: migration, Turkistan collection, source, agricultural issue, slavic, germans – Mennonites, province, governorate, Russian villages, settlement, migrational poles, colonization, cotton, cotton plant, cattle-breeding.

Россия империясининг Туркистонга аҳолини кўчириш сиёсати тарихи тадқиқотлар тизимида муҳим бўғин ҳисобланиб, ушбу тадбир буюк давлатчилик ва шовинизм мақсадларини кўзлаши, ўлка халқларини руслаштиришга қаратилганлиги ҳақида фундаментал тадқиқотлар яратилди. Бироқ, славян аҳолини империянинг марказий ва жанубий губернияларидан Туркистон ўлкасига кўчирилиши муаммоси устида ҳамон илмий изланишлар давом этмоқда. Ушбу йўналишда бой далиллар ва маълумотлар олиш учун кўп жилдлик “Туркистон тўплами”га киритилган мақола ҳамда маълумотларнинг манбавий аҳамияти беқиёсдир.

“Туркистон тўплами”да кўчириш сиёсати ва жараёни масалалари акс этган кўплаб мақолалар мавжуддир. Тўпламнинг ўнлаб жилдларига киритилган аҳолини кўчириш тарихи билан боғлиқ материалларда бу муаммонинг кўплаб қирралари баён қилинган [1,127-129].

Тўпламдаги маълумотларда Россия империяси губернияларидан Туркистон ўлкасига кўчирилган аҳолининг миллий таркиби ҳақида фикр юритилиб, улар рус, украин, белорус, мордвин, поляк, яҳудийлар, Туркия ва Эронда таъқибга учраган арманлар, Шарқий Туркистондаги дунган ва уйғурлар эканлиги кўрсатиб ўтилган. Насроний эътиқодида бўлганлар асосан православ оқимидан эканлиги, ушбу жиҳатга ҳукумат алоҳида эътибор

қаратганига урғу берилади.

1870 йиллардан то 1917 йилларга қадар Туркистон минтақасига, асосан, Каспийorti, Сирдарё ҳамда Фарғона вилоятларига аҳолини кўчириш давом этиб, кўчирилганлар сафига Биринчи жаҳон урушининг айрим асирлари (поляк, немис, турк ва ҳоказо, салкам 200 минг нафар) ҳам келиб қўшилган.

Бир қатор мақолаларда немис миллати минтақага 1883–1884 йилларда кириб келганлиги ва 1891–1892 йиллардаги очарчилик туфайли уларнинг қишлоқлари вужудга келиши жараёни тезлашгани қайд этилади. Сирдарё вилоятининг Авлиёота қишлоғида немисларнинг 5 та маҳаллалари вужудга келган. Шунингдек, Сирдарё вилоятининг Тошкент қишлоғида 2 та немис маҳалласи ва Хива хонлигида 137 нафар (Қипчоқ Лавдония), Бухоро амирлигининг Зирабулоқ ва Каттақўрғон бекликларида немис маҳаллалари пайдо бўлган. Сирдарё вилоятидаги немислар 500 нафар, Тошкент қишлоғида 200 нафар, умуман улар ўлкада 1400 нафар атрофида бўлишган [2,38-41].

Немис халқи ҳарбий ишлар ва давлат бошқарувида аралашмаган. Улар аҳоли билан фақат иш юзасидан мулоқот қилишган. Сирдарё вилоятидаги “Димитровка” номли рус қишлоғидан 6-7 чақирим узоқликда немис меннонитлари яшаган.

“Улар жиддий, меҳнаткаш, интизомли, ҳар куни эрталаб каттаю-кичик ўз кунлик фаолиятини

черковда ибодатдан бошлайди. Улар ҳеч қачон нолимайди, ношукурлик қилмайди, ўғриланган, тортиб олинган буюмини ҳеч қачон талаб қилмайди, ҳеч қачон судга шикоят қилмайди. Ҳар бир ишни улар мулоҳаза ва босиқлик билан ҳал этишади. Сен уни тунаб кетсанг ҳам сенга инсоф сўраб, ҳеч нарса бўлмаганидек мулоқот қилиб кетаверади. Энг қолоқ немис маҳалласи ҳам энг фаровон рус маҳалласидан обод"-деб ёзган эди,-рус маъмурларидан бири Гицер.

Улар учун савод олиш, мактабда ўқиш, немис тили, рус тили, арифметика, географияни ўрганиш ёзилмаган қонун бўлган. Немислар ўлкада чорвачиликнинг қорамолчилиқ, чўчқачилиқ, қўйчилик тармоқлари билан шуғулланишган. Хатто, паррандачилик (товуқ ва курка парваришlash) соҳасида ютуқларга эришишган. Улар ўз ерларига картошка, помидор, карам, гулкарам, бақлажон, экиб мўл ҳосил олишган. Бироқ, ғаллачилик ва пахтачилик соҳасида яхши натижалар қайд этиша олмаган.

Улар уста-хунармандлар бўлиб, Хива хонлиги фуқаролигига қабул қилинган, Муҳаммад Раҳимхон II Феруз (1864-1910)нинг буюртмаларини бажаришган [3,1-10]. Шунингдек, немислар мевали боғлар (олма,нок, узум)га янгича ёндашишган. Айниқса, зиғир етиштиришда устаси фаранг эдилар.

"Туркистон тўплами"да Туркистон генерал-губернаторлигида турар жой ва рус қишлоқларининг пайдо бўлиши, уларни кўпайиб бориш динамикаси ҳақида аниқ маълумотлар келтирилган. Ҳамда ҳар бир янги турар жойда истиқомат қилаётган русийзабон аҳолининг сони хусусида аниқ маълумотлар берилган.

Россия империясининг аҳолини кўчириш сиёсати XIX аср 40-йилларидан бошланган. Оренбург генерал-губернаторлиги таркибида бўлган Еттисув вилоятига 1844-1867 йилларда 14 та станцияга 15 минг нафар казаклар кўчирилиб, 1869 йилда Еттисувга, 1876 йилда Сирдарё вилоятига тақсимланган меъёр, қабул қилинган қоида асосида тартибли кўчириш бошланган. Бироқ, кўчиришда барибир тартибсизлик ва тасодифийлик юз берган.

XIX асрнинг 80-йилларидан Каспийорти, Сирдарё, Самарқанд вилоятларига Харьков, Саратов, Самара, Днепрбўйи, Волгабўйи, Ярославль, Владимир, Курск, Орёл, Рязань, Оренбург, Тамбов, Ростов на-Дон, Астрахань, кейинчалик Тюмень, Томск каби 27 та дан ортиқ рус губерния ва шаҳарларидан славян аҳоли ўлкага кўчириб келтирилди. Шунингдек, ўз ихтиёри билан кўчиб келганлар сони ҳам ортиб борди. Оқибатда Каспийорти вилоятида "Алексеевка" (1883 йил), "Димитровка", "Михайловка" (1888 йил), "Скобелевка" (1891 йил), "Саратовка" (1884 йил), "Высокий", "Козельный" қишлоқлари вужудга келган. Авлиёота ва Чимкент туманлари оралиғида "Яс-

Кичу", "Машать" рус қишлоқлари пайдо бўлди. "Михайловка" қишлоғида 18 оила (831 нафар киши), "Дмитровка"да 6 оила (34 нафар киши), "Скобелевка"да 9 оилада (32 нафар киши), "Козельное"да 13 оила (53 нафар киши), "Машат"да 13 оила (39 нафар киши), "Яс-Кучу"да 22 оила яшар эди. "Алексеевка" қишлоғи аҳолиси арпа, тариқ, буғдой, нўхат ва зиғир экиб, деҳқончилик қилган. "Михайловка" ва "Димитровка" қишлоғи аҳолиси (1894 йилда) буғдой, сабзавот, полиз экинлари етиштирган. "Михайловка" ва "Димитровка" қишлоғидаги хўжаликларда 40 та от, 130 бош қорамол, 470 бош қўй ва эчки 1000 донадан ортиқ курка бор эди. Уларнинг бир қисм деҳқончилик билан ҳам шуғулланиб, ерига америкача янги пахта навини экиди. Улар хўжаликда чўчқачилиқ, уй паррандачилигини йўлга қўйиш билан бирга, деҳқончилик билан шуғулланган. Масалан, бир рус деҳқони ўз ерида 5000 дон тарвуз етиштириб, ҳар бирини бозорда 20-25 коп. дан сотган [4,41-51].

Россия империясининг Волга бўйи ҳудудидаги аҳоли 1891-1892 йилларда кечган очарчилик туфайли ўлкага ихтиёрий равишда ҳам кўчиб келган. Масалан, "Туркистон тўплами"да келтирилишича, 1888 йилда 1006 оила (4996 нафар киши), 1891 йилда 1297 оила (6564 нафар киши) кўчирилган. 1891 йилдан кейин 50 минг оила (200 минг нафар киши)ни кўчириш мўлжалланиб, 350 минг десятина суғориладиган ерларга 35 минг нафар русийзабон кишиларни жойлаштириш кўзда тутилган эди.

XX аср бошида Фарғона вилоятига ўз ихтиёри билан келган кишиларнинг (700 оилали) 10 та қишлоқча ташкил топган. Оқибатда 1910 йилда ўлкада 170 та русийзабон аҳоли турар жойлари вужудга келган. Ўша йили Самарқанд, Сирдарё, Фарғона вилоятларида 131 шаҳар ва қишлоқлар (45.000 нафар киши) барпо этилган [5,113-124].

Граф Головин таъбири билан айтганда, "кўчириш бошқармаси аъзоларидан ҳам айримлари ўз ихтиёри билан кўчиб келганлар. Улар ўта ишончли шахслар, ўз омадини синаш учун келишган, ўлкада ўрнашиб қолишга ҳаракат қилиб, виждонан ишлайди. Маҳаллий аҳоли 4,5 миллион киши, биз шунча русларни кўчирсак мақсадга эришамиз". Бироқ, бу борада ҳали 10 фоизга ҳам етмаганлиги қайд этилган.

Граф Головин русларни суғорма деҳқончилик қилинадиган ерларга эмас, чорвачилик лалми деҳқончилик, йилқичилик, асаларичилик, буғдойчилик қилиш учун қулай ҳудудларга кўчириш керак, деб ҳисоблаган. Шунингдек, у пахта, гуруч, буғдой хўжалик тармоқлари русийзабон деҳқонларга нотаниш соҳа бўлиши, улар билан шуғулланиш тажрибаси

ТАРИХ

мавжуд эмаслигига эътибор қаратиш зарурлиги ҳам ҳисобга олган.

Рус казакларидан тузилган ҳарбийларга турар жойлар, чегарани мустаҳкамлаш мақсадида Самарқанд вилоятининг Бухоро амирлиги билан, Еттисув ва Фарғона вилоятларининг Хитой билан, Каспийорти вилоятининг Афғонистон ва Эрон билан чегара чизиқларида барпо этилган. Ҳимоя чизиги йўналишларида жойлаштирилган ҳарбийларнинг турар жойлари душман ҳужум қилган тақдирда марказий губерниялардан асосий қўшин етиб келгунга қадар мудофаа ролини бажариш мақсади кўзланган эди. “Туркистон тўплами”даги материалларда мустамлака маъмурияти ушбу мақсадини яшириб ўтирмагани, русийзабон аҳоли манзилгоҳларидаги казаклар, энг аввало “берданка” милтиқлари билан таъминлангани ҳақидаги хабарлар мавжуд.

Россия империяси ҳукумати томонидан казакларга энг унумдор суғориладиган ва лалмикор ерлар берилган. Уларга давлат хазинасидан ҳам ёрдам бериб турилган.

Тўпламда Туркистон генерал-губернаторлик вазифасини бажарган (1881 йил) Г.А.Колпаковский 130 минг рус фуқаросини Еттисув вилоятига жойлаштиргани, Сирдарё вилояти ҳарбий губернатори И.М.Гродеков Воронеж губернаторига махсус мактуб йўллаб, Сирдарё вилоятига кўчиб келишни истаган деҳқонларни юборишни сўраган. Ушбу сўровга кўра тез орада Сирдарё вилоятида 6 та рус қишлоғига асос солинган. Кўчиб келган русийзабон деҳқонларга шароитларни яратиш бериш бўйича М.Г.Черняев, Н.О.Розенбахлар “жонбозлик” кўрсатган. Шунингдек, тўпламдаги хабарларда кўчириш ташкилоти аъзолари Н.Романов, И.Гурич, В.Григорьев, В.Виноградовларнинг рус деҳқонларини ер билан таъминлаш, уларга имтиёзларни кенгайтириш борасидаги “хизматлари” билан боғлиқ жуда кўп маълумотлар келтирилади. Кўчириб келтирилган аҳоли 5 йил муддатга барча солиқлардан озод қилиниб, 3 йил белгиланган солиқни ярмини тўлаш имтиёзи берилган эди. Уларга нисбатан деҳқончилик учун қулай шароитга эга ерлардан ажратиш бериш ҳамда 100 рубльдан ёрдам пули бериш, имтиёзли кредитлар билан таъминлаш кабилар қўлланилди [6, 118-138].

Кўчириш сиёсати орқали ўлкада мустаҳкам рус қишлоқларини вужудга келтириш, деҳқончилик маданияти ва унинг заминда замонавий саноатни шакллантириш кўзланган эди. Шунингдек, қишлоқ хўжалиги соҳаси даромадларини ошириш, суғориш тизимини кучайтириш орқали янги ерларни ўзлаштириш, ер фондларини давлат хазинасига олиш мақсади намоён эди. Ҳамда қирғизларни ўтроқлаштириш

орқали янги ер фондларини яратиш, ўлкадан ташиб кетиладиган хомашёни кўпайтириш каби кўп қиррали мақсадлар метрополия манфатлари билан уйғун режалаштирилган эди. Бироқ, тўпламда кўчириб келтирилган аҳоли ўзларига ажратилган ерларни маҳаллий деҳқонларга ижарага бериб, ўзлари шаҳарга ва темир йўлларда ишлашга кетгани, имкон қадар саноат районларига кўчиб ўтгани ҳақида маълумотлар қайд қилинган.

“Туркистон тўплами”да кўчиб келган аҳоли ўзларига ажратилган ерларини бир қисмига экин экиб, қолганини яйловга айлантиргани, донли экинлар ва сули экиб кун кўра бошлагани ҳақида маълумотлар акс этган. Шунингдек, 1 гектар ерга 100 рубль (маҳаллий деҳқонлар 35-40 рубль) сарфлангани, ҳукумат доимий ер меъёрини белгилай олмагани, қирғиз (қирғиз ва қозоқ)ларда ер майдонлари танқислиги ҳақидаги кўпгина маълумотлар ҳам келтирилган.

Империя маъмурлари босиб олинган ҳудудларда “бўш ерлар”ни аниқлаш, ҳисобга олиш учун кўп куч сарфлаган. Жумладан, Еттисув вилоятида 400 минг гектар қўшимча ерга экин экиш мумкин, – деб топишган. Ҳамда кўп ер фондлари қўл ва дарё сувлари остида, ботқоқликларда жойлашгани, шу боисдан қўлларни қуриш зарурлиги, қамишли тўқайларни тозалаш лозимлиги борасида ҳам бош қотиришган. Ҳатто бу соҳани илмий асосда йўлга қўйиш учун марказдан агроном, гидротехник ва соҳа мутахассислари жалб қилинган. Ҳукумат маъмурларининг айримлари кўчириш ишларида шошма-шошарликка йўл қўймаслик кераклиги, маҳаллий деҳқонлар қўлидан суғориладиган ерларни тортиб олмасликни таклиф этишган. Ушбу масалада XIX аср охири ва XX аср бошларида Россия ички ишлар вазири Н.Дубов, Гродеков, О.Розенбахларни огоҳлантирган [7, 152-167].

“Туркистон тўплами”даги маълумотларга кўра, кўчириб келтирилганларни уч гуруҳга бўлиш мумкин. Масалан, биринчи гуруҳда ҳарбийлар ва казаклар бўлиб, улар ерларини асосан ижарага бериб, ўзлари ёлланма ишчи, савдо идоралари ходими ва дўкон сотувчиси бўлиб ишлаган. Кексалар эса чорвачилик ва паррандачилик билан шуғулланиб, бозор эҳтиёжлари учун гўшт, сут етиштиришган. Иккинчи гуруҳга Жанубий Рус губерниялари (Мало Россия)дан кўчириб келтирилган деҳқонларни киритиш мумкин. Улар сунъий суғориш, лалми деҳқончилик маданиятини ўзлаштирганлар. Улар ҳар бир хўжаликда 5-6 та қорамол, 5-10 та қўй ва эчкилар парваришлаган. Улар дастлаб ертўла, қамишхонада яшашган ва кейинчалик ўзларига хата (уй-жой) қуриб олишган. Учинчи гуруҳга эса, ўзига тўқ ва яхши таъминланган хўжаликларни киритиш мумкин. Улар от қўшилган плуг билан ер ҳайдашган. Улар

ўт ўрадиган, тўплайдиган машина каби илғор техникадан фойдаланиб, 2-3 йилда иқтисодий жиҳатдан анча мустаҳкамланиб олишган. Жумладан, Авлиё ота, Тошкент, Чимкент ҳудудларига келиб жойлашган хўжаликларнинг ҳар бирида ўртача 7 та қорамол, 30-40 тагача эчки ва қўйлари бор эди. Баъзилари тез орада виночилик, тўқувчилик, ёғ олиш корхоналари, тегирмонларни эгасига ҳам айланишди. Хатто, айримлари узумчилик, боғдорчилик, пахтачилик, ғаллачилик фермаларини тузган.

“Туркистон тўплами”дан мустамлака маъмуриятининг “Кўчириш бошқармаси” фаолияти ҳамда марказий шаҳарларда ташкил этилган “кўчириладиганлар саройи” ҳақида ҳам маълумот олиш мумкин. Ана шундай саройлардан бири Туркистон генерал-губернаторлик маркази Тошкентда ташкил этилган эди. Ушбу сарой атрофи лойшувоқ девор билан ўраб олинган бўлиб, 200 оилага мўлжалланган эди. Кўчириб келтирилганлар бир муддат (2-3 ой) шу ерда яшаб кейин ўлка бўйлаб тарқалиб кетган. Кўп ҳолларда кўчириб келтирилганлар узоқ-вақт кулбаларда қолиб кетган. Уларда озиқ-овқат захиралари тугагач, ўзларининг буюмларини сотиб кун кўришган. Баъзилар очлик ва қашшоқликдан қийналиб, орқага қайтишни сўраб ҳукуматга ариза ёзишган.

Шунингдек, “Туркистон тўплами” материалларида ёш болалар совуқ ва очликдан қийналиб вафот этгани, ёш қизлар ёмон йўлга киргани, одамлар ишсиз, машғулотиш қолгани,

“ер масаласи”ни ҳал бўлиши чўзилиб бораётгани қайд этилган. Тўпламда берилган мақолалар орқали ҳудудга ўз ихтиёри билан кўчиб келувчилар вазиятни янада таранглаштириб юборгани, маҳаллий деҳқонлар билан жанжал ва низолар чиққани, ўғрилиқ, талон-тарошлар юз бергани, кўплаб тартибсизликлар ҳақида хабардор бўлиш мумкин [8,85-87].

Хуллас, “Туркистон тўплами” Россия империясининг Туркистонга аҳолини кўчириш сиёсати тарихини ўрганишда муҳим манба ҳисобланади. Тўпламнинг кўпгина жилдларида ушбу масала билан боғлиқ, ҳамон ечимини кутаётган муаммоларга тегишли жавоб топиш мумкин. Таъкидлаш жоизки, Россия империяси мустамлакачилик асосларини мустаҳкамлаш, ўлка моддий ва маънавий ҳаёти жоловини қўлга олиш, буюк давлатчилик ва шовинизм мақсадларини амалга оширишга қаратилган аҳолини кўчириш сиёсати туфайли Туркистон минтақасида аҳолининг миллий-этник таркибида ўзгаришлар юз берди. Ўз навбатида маҳаллий аҳоли руҳиятидаги ўзига хос бағрикенглик ҳамжиҳатликка сабаб бўлди. Асрлар давомида турли миллат ва элатлар ҳамжиҳатликда ўлкада истиқомат қилдилар.

Бугунги кунда Ўзбекистон Республикаси ҳудудида 130 дан ортиқ миллат ва элатлар истиқомат қилади. Зеро, асрлар давомида таркиб топган халқларнинг ҳамжиҳатлиги тинч ва осуда яшаш ва ватан равнақининг муҳим омилдир.

References:

1. Aleksandrov K. Obrazovaniye posyolka na Kuvan-darya. // Turkestanskiy sbornik. - Tom. 476.
2. K voprosu obrazovaniy v Semirechinskoy oblasti pereselencheskix uchastkov. // Turkestanskiy sbornik. - Tom. 466.
3. Krestyanskaya kolonizatsiya v Sirdarinskoy oblasti. // Turkestanskiy sbornik. - Tom. 419.
4. Pereselensi s' Volgi na Sir-Darya. // Turkestanskiy sbornik. - Tom. 147.
5. Skalov B. Neobxodimost organizatsii opitnix stansii i poley v kolonizuyemix rayonax. // Turkestanskiy sbornik. - Tom. 472.
6. Skriplev P. Ekonomicheskoye polozeniye pereselensev, vodvorevshixsya iz Chimkentskom uyezde. Sir-Darinskoy oblasti. // Turkestanskiy sbornik. - Tom. 496.
7. Uspenskiy A. Vliyaniye kolonizatsii na Kirgizskoye xozyaystvo. Tom.472.
8. Ustroystvo russkix poselenii v Turkestanskom kraye. // Turkestanskiy sbornik. - Tom. 417.